

vallen was. En daarop nu was het antwoord, dat opwilde uit haar gepraagd gemoed: »Neen, mijnheer, ik heb geen wijn en ik heb geen sterken drank gedronken, maar ik ben een vrouw bezwaard van geest, en ik heb mijn ziel uitgegaten voor den Heere!»

De gemoedstoestand, waarin de arme Hanna verkeerde, niet enkel omdat ze kinderloos bleef, maar omdat Peninna haar om die kinderloosheid tergeve en bespottende, en dat 't scheen, alsof God haar gansch niet aanzag, dat was 't wat ten slotte zulk een overmaat van droefenis in haar hart had opgehoofd, dat ze nadelijk het niet meer kon inhouden, dat haar hart er als 't ware van berste. En toen, toen goldde in haar smeekgebed haar bittere droefenis als met volles golfslag uit haar ziel naar buiten. Toen was ze zelve over haar zielverdriet geen meester meer, en toen ja, toen eindelijk kwam er ontspanning, want toen *goot ze haar ziel uit* voor haar God.

Zulke lijdensessen, en ook lijden, zijn er alle eeuwen door geweest, en zijn er nog. Dan is er een wee in de ziel dat meest voor de wereld verborgen blijft, en dat de benauwde ziel in zich zelve opkropt. En dan eindelijk, als het le bang wordt, en er een oogenblik van verademing in den verborgen omgang met God is, dan berst het, dan kan 't niet langer bezworen worden, dan wordt 't als 't fontein van 't hart *uitgieten*, en juist die uitgieting voor God geeft ons weer vrede en rust.

Alleen maar, ook die slingeren in het innerlijk zielverdriet zijn zoo ongelijk.

We verstaan niet waarom, maar het is zoo, dat God de Heere deze bangste zielsmart met zoo ongelijke mate toedeelt. Er zijn er in massa, die nu ja, wel eens hinder ervan hebben, dat iets niet naar hun wensch gaat, maar voor 't overige toch een onbezorgd leven lijden, en aan alle boze kwelling gespaard blijven. Onder de jongeren is dit zelfs bijna regel, en op latere leeftijd ontmoet ge telkens vroolijk gestemde lieden, wien het lachen nader dan 't huilen staat, en die ja met oppervlakkige verdrietelijken ook op hun manier hebben kennis gemaakt, maar die van hartaangrijpende droefenis bijna niet weten. Zelfs over het verlies van huisgenooten en vrienden is het wonderbaar zoo spoedig als velen zich heen zetten.

Maar er is en blijft toch ook altoos een Jobslacht, en de aschhoop kent nog altoos zijn melancholie. Dat kan aan krankheid liggen, dat kan opkomen uit 't zielverdriet dat man en kind aandoet, dat kan bestaan in boezen laster die ons vervolgt, dat kan schuilen in ziels grievingen over een zondig verleden, dat kan in bezorgdheden en tegendheden schuilen; maar ze zijn in elke stad en op elk dorp te vinden, diep bedroefde en innerlijk gekwelde zielen, die niet weten waar ze zich met hun verdriet bergen zullen, en die 's avonds niet kunnen inslapen van hun tranen, en in den morgen zuchten tegen den dag die komt.

Het ergst hierbij is, dat al zulk diepgaand zielslijden aan hem of haar, die er bijna onder bezwijkt, in den regel door anderen veroorzaakt wordt. Veelal weet en merkt die harde hand van die vrouw met een Peninna-ziel 't niet, hoe ze haar slachtoffer verbitteren en vergallen. Haast zou men zeggen: als ze 't wisten, zouden ze ervan aflaten. Maar toch kan niet ontkend, dat er altoos ten minste enkelen onder loopen, die zich op al zulk kwelen *toelieden*, en er een zondig genot in smaken, zoo ze ontwaren dat de gekwelde er schier onder bezwijkt.

En daarom kan er niet ernstig genoeg op gedrukt zelfonderzoek worden aangedrongen. O, smeek uw God dat Hij u beware van ooit een zoo giftig verwoester van ander levensgeluk te zijn.

Maar al is het vaak bij zulk diep wondend zielslijden een zaak onder menschen, toch blijft het daar niet bij. Al zulk neudrakkend zielslijden is altoos tegelijk een zaak tusschen onze ziel en onzen God.

Dat ziet ge even goed aan Hanna als aan Job. Hanna laat niet af, en haar God schenkt haar de verhooring van haar bede. En bij Job gaat het wel veel hartstochtelijker toe, zoodat hij ten slotte in zelfverlooching vervalt, maar ook door diem stroom heen, mag toch ook Job ten slotte in de haven der ruste weer ankeren, zoo zelfs, dat zijn nieuw opkomend leven nog rijker aan zegen wordt, dan zijn eerste.

Maar zelfs dat is lang niet altijd de afloop en het einde. Ook nu nog kunt ge ze als met den vinger aanwijzen, die tot aan hun sterven toe met de smart hunge ziel worstelen blijven, en eerst in het Vaderhuis verademing vinden. De wereld merkt er niets van, en ziet het niet, maar er wordt in de verborgen uitboeken van 't leven naar lichaam en naar ziel nog vaak zoo bang en zoo bitter geleden. Zoo bitter, dat het haast gebroken hart 't niet meer verzetten en niet meer dragen kan.

En toch zal dit Gods lieve kind niet in zielsverwijfeling doen bezwijken.

Trof ook u misschien zoo bitter lot, dan staat 't toch onder al uw lijdens nu reeds voor u vast, dat er geen druppel uit den beker des lijdens ooit door u werd uitgedronken, of straks, als bij uw God in het Vaderhuis zijt, zult ge den heilschat dien Hij u beloofde, als een erfenis der heiligen ontvangen.

Haast zou men zeggen kunnen, dat wie straks in 't Vaderhuis aanschouwen zal, hoe juist de meest geplaagden en wreeda gekrenkten, de rijksten in heiliger genieting zullen zijn, jaloersch op die eens zoo diep gekrenkten en wreeda gekwelden zal woen, en, aan zijn leven terugdenkend, zich bijna den wensch zal laten ontginnen: Ware zoo diep en bitter lijdens ook maar mijn deel geweest.

Dit nu is voor de eeuwigheid.

Maar ook hier reeds fluistert onder dit bange zielslijden Gods trouw u toe. Wat Hanna genoot toen ze haar ziel voor haar God kon *uitgieten*, heeft een vrouw als Peninna nooit gekend.

En zoo is 't nog.

Dan is er een ziel zoo diep gekrenkt, dat ze bijna niet meer kan. Doch dan juist in die aangrijpende oogenblikken gaat er een adem Gods door die lijdende ziel, die haar zoo onberekenbaar zaligt.

En dan is 't uw God die zijn Heiligen Geest u bereid had in uw gefolterd hart

Dr. A. K.

Amsterdam, 14 Januari 1916.

Hoe beslist we ook op den voorgrond hebben gesteld, dat God de Heere de dienaren des Woord aan zijne Kerk schenken moet en dit ook doet door de inwendige roeping; waarom bij gebrek aan predikanten in de eerste plaats het gebed tot Hem moet worden opgezonden, dat Hij dienaren

in zijnen oogst uitstoot; toch neemt dit niet weg, dat ook op de gemeente de plicht rust, om al de middelen, die haar ten dienste staan, te gebruiken ten einde in den nood aan predikanten te voorzien. Gods werk sluit ons werk niet uit, maar we hebben naar des Apostels woord ook hier »mede-arbeiders Gods» te zijn. Lijdelijk af te wachten, of het God den Heere behaagt meer dienaren des Woords ons te schenken, en zelf daarbij geen hand uit de mouw te steken, zou lijnrecht in strijd zijn met Gods ordinarie en zou dan ook zeker niet door Gods zegen worden bekroond.

Daarom wezen we in ons voorgaand artikel er op, hoe er in de gemeente misstanden kunnen voorkomen bepaaldelijk met betrekking tot het ambt, zoodat te weinig liefde en waardering voor de voorgangers door God ons geschonken, of een te karig bezoldigen van hun dienst in het Evangelie, waardoor Gods toorn wordt opgewekt en Hij dan de gemeente straft, door Zijn hand toe sluiten en haar ook slechts spaarszaamelijk de Dienaren des Woords te doen toekomen. Vandaar dat telkens, wanneer zulk een gebrek aan Dienaren des Woords zich voordoet, de gemeente zich zelf wel ernstig rekenschap heeft af te vragen, of zulke misstanden ook in haar midden voorkomen, en zoo ja, van deze zonden zich dan te bekeeren heeft. Want alleen in dien weg kan de toorn Gods worden afgewend en de hand des Heeren, waaruit ze haar Dienaren te ontvangen heeft, weer voor haar worden ont sloten.

Toch is dit niet het eenige, wat de gemeente bij zulk een gebrek aan predikanten te doen heeft, maar ze heeft ook naar middelen om te zien, waardoor in die behoefte meer rechtstreeks kan worden voorzien. Niet dat ze daarom door allerlei kunstmatige middelen een sterkeren toevoer van predikanten in het leven heeft te roepen, want indien de inwendige roeping daarbij ontbreekt, zou dit voor het waarachtig welzijn der gemeente eer schaden dan goed doen. Indien ze bijv., door de eischen voor het ambt te verlagen, den toegang tot het predikambt gemakkelijker ging maken, zou wellicht het aantal studenten in de theologie klimmen, maar zou de Kerk straks opgescheept zitten met een geslacht van slecht onderlegde Dienaren des Woords en haar geestelijk leven zou daaronder lijden. Natuurlijk kan het voorkomen in tijden van groote verwarving en schokkende omkeeringen in het kerkelijk leven, zoodat dit het geval was in de dagen der Reformatie in de 16e eeuw en ook weder in de dagen der Separatie en Doleantie in de 19e eeuw, dat de Kerk, plotseling van haar Dienaren beroofd, gebruik moet maken van eenvoudige en ongeleerde mannen, die de gemeente opbouwen uit het Woord, maar God de Heere geeft dan aan zulke ongeleerde mannen ook buitengewone gaven en voorziet zoo zelf in den nood zijner Kerk. Maar dit zijn uitzonderingen en de gewone regelmatige weg is dit niet. En een Kerk, die, omdat er tijdelijk gebrek aan predikanten was, de hand ging lichten met haar examens en rijp en groen ging toelaten tot het predikambt, zou daarmede toonen, dat ze het ambt zelf niet hoog wilde houden.

Maar wel kan de Kerk, altoos uitgaande van de gedachte, dat de inwendige roeping van God moet uitgaan, op tweeërlei wijze medearbeiden om degenen, die aldus geroepen werden, tot het ambt te doen komen.

Vooreerst moet wel in het oog worden gehouden, dat zulk een inwendige roeping tot het ambt in den regel niet plotseling en geheel buiten de middelen om tot stand komt, maar door God den Heere meestal wordt gewerkt in verband met de opvoeding en de levensomstandigheden, waaronder zulk een jonge man opgroeit. Al mogen de ouders hun kind, wanneer het zeer beslist geen roeping voor het ambt van predikant gevoelt, natuurlijk niet dwingen om predikant te worden toch wil dit daarom niet zeggen, dat zij geheel lijdelijk hebben af te wachten of bij een hunner kinderen deze roeping zich openbaart. Hanna heeft haar van God afgebeden zoon Samuel van kindsbeen af aan den dienst des Heeren gegeven. En nog onlangs is er op gewezen, hoe het niet het minst aan den invloed van mevrouw Wielenga te danken is geweest, dat al hare zonen het ambt van predikant hebben gekozen. Een vrome vader en moeder zullen niet in de eerste plaats voor hun kinderen eervolle en hoog tractement gevende betrekkingen zoeken, maar het een cerechten, wanneer er onder hen kinderen zijn, die zich aan het ambt van predikant willen wijden. Er zal daarom een gebed tot den Heere opgaan, dat Hij deze keuze in het hart van hun kinderen werken moge. En wanneer er onder deze kinderen zijn, bij wie reeds vroeg de vrees des Heeren gevonden wordt, zullen ze zulk een kind op de heerlijkheid en uitnemendheid van dit ambt wijzen, en wanneer de keuze van een levensroeping gedaan moet worden, wel ernstig met hen de vraag bespreken, of zij niet aan dezen dienst des Heeren zich willen wijden. Daardoor kan zeer zeker de roeping, die nog sluimerde, worden opgewekt of tot klaarder bewustzijn worden gebracht. Gaan de ouders daarentegen deze roeping, zelfs waar ze gevonden wordt, bij hun kind tegen, door het te wijzen op de moeilijkheden, onaangenameheden en bezwaren aan het ambt van predikant verbonden, zelfs, al doen ze dit alleen maar door bij de keuze van een levensberoep enkel op de voordeelen van andere maatschappelijke beroepen te wijzen, dan werken ze zeker niet mede om aan de Kerk van Christus haar dienaren te doen toekomen. De invloed, die van de ouders op de kinderen ook in dit opzicht kan uitgaan, is zoo ontzaglijk groot. Mede door dien

invloed wil God de Heere de inwendige roeping tot het ambt in het hart der kinderen werken. Het getuigt daarom tegen de ouders in de eerste plaats, wanneer er zoo weinig jonge mannen zich voor de studie der Theologie aanmelden. En de Kerk heeft volkomen terecht, telkens wanneer er gebrek aan predikanten is, tot de ouders een vermaning laten uitgaan, om hun kinderen toch aan dezen dienst des Heeren te geven.

Toch zijn het niet alleen de ouders, die hier een roeping hebben om mede-arbeiders Gods te zijn, maar evenzeer hebben de Kerken zelf dit te doen. Niet zoo zelden toch komt het voor, dat wel de begeerte bestaat bij de ouders om hun kind aan den dienst des Heeren te wijden, dat de begeerte ook in het hart van het kind weerklinkt, of zelfs nog sterker, dat een jonge man zeer krachtig de inwendige roeping Gods tot het ambt in zijn hart gevoelt, maar dat de financiële middelen ontbreken om de lange en dure studien voor het predikambt te bekostigen. Nu moet men ook hier voorzichtig zijn; wie als regel zou stellen, dat de Kerk al deze kandidaten voor het predikambt financieel zou moeten steunen, zou veel te ver gaan. Telkens ziet men toch, dat personen, niet alleen op jeugdigen maar ook op rijper leeftijd, die verklaren, dat zij inwendig zich geroepen voelen van 's Heeren wege om aan zijn dienst zich te wijden, daarom hulp vragen om predikant te kunnen worden, terwijl bij nader onderzoek niet zelden blijkt, dat van werkelijke geschiktheid voor het ambt geen sprake is, hetzij dan omdat deze personen reeds te oud zijn om nog te gaan studeren, hetzij omdat zij hiervoor in het geheel geen gaven en talenten ontvangen hebben. Zelfsleiding ten opzichte van deze inwendige roeping is dus niet alleen mogelijk, maar komt ook niet zoo zelden voor, gelijk ieder, die in deze zaken leiding te geven heeft, uit eigen ervaring wel weet. Maar al dient de Kerk daarom met deze »inwendige roeping» voorzichtig te wezen en niet zonder nadere keur steun te verleen, toch neemt dit niet weg, dat deze financiële steun voor de studiekosten zeker een van de doeltreffendste middelen is om meerdere predikanten te bekomen en dat dit middel daarom dan ook steeds door onze Vaders is aangeraden en toegepast. Feit is nu eenmaal, dat ook wat de geroepen tot het ambt betreft het woord des Apostels geldt: niet vele rijken, niet vele machtigen, niet vele edelen. Reeds bij het twaalfde discipelen, dat Christus zelf opleedde tot het Apostolische ambt, zien we, dat het merendeel bestond uit eenvoudige visschersjongeren van het meer van Gennesareth. En zoo is het steeds in Christus Kerk geweest en zal het ook wel altoos blijven. Dat zonen van rijke of gegoede families, die zelf de studiekosten dragen kunnen, zich voor het predikambt willen geven, komt maar zelden voor. Meestal zijn het zonen uit eenvoudige gezinnen, die voor deze kosten niet kunnen zorgen, bij wie deze roeping gevonden wordt. En dan is de Kerk van Godswege geroepen om de zulk bij te staan en te helpen. Indien de Kerk dit niet of te spaarszaamelijk doet, zou ze zelf de schuld dragen, wanneer er gebrek aan Dienaren des Woord kwam. Want God de Heere zou dan wel in het hart van deze jonge mannen de inwendige roeping schenken en aldus aan de Kerk Dienaren des Woords willen geven, maar de gemeente zou door haar schrikkelijkheid en weinig overvaardigheid het aan deze door God geroepen onmogelijk maken, tot den dienst van het Woord te komen. Hoe de Kerk dezen plicht te vervullen heeft, bespreken we in een slotartikel.

Kerkelijke statistiek.

Het pas verschenen Handboek ten dienste van de Gereformeerde Kerken in Nederland voor het jaar 1916, uitgegeven bij Oosterbaan en Le Cointre, Goos, bevat een statistisch overzicht van onze Gereformeerde Kerken, waaruit we hier enkele gegevens overnemen.

Zoodat uit deze statistiek blijkt, bedraagt het getal onzer Kerken, de buitenkerken en zendingsposten niet medegerekend, 699. In het afgelopen jaar kwam op een vijftal plaatsen, nl. Gorredijk, Hoogersmilde, Altev., Lisse en Wassenaar, de Gereformeerde Kerk tot openbaring, doordat daar de ambten werden ingesteld. Tegenover deze aanwinst van vijf kerken staat echter, dat op de officiële lijst een viertal Kerken geschrapt moesten worden, gelukkig niet omdat ze ophielden te bestaan, maar omdat de gedeeldheid tusschen de A en B formatie hier ophield. Het zijn de Gereformeerde Kerken A en B te Amersfoort en Schoonhoven. Op een 17-tal plaatsen blijft deze gedeeldheid helaas nog altoos voortduren; het zijn Bedum, Groningen, Dokkum, St. Anna Parochie, Bolsward, Drogenham, Smilde, Deventer, Ambt Vollenhove, Bunschoten, Weesp, Haarlem (A, B, C) Scheveningen, Maassluis, Vlaardingen, Middelburg (A, B en C) en Werkendam. Groot is het aantal Kerken, dat dit jaar saamsmolt, dus niet geweest, maar toch verblijft het ons, dat er weer een tweetal van de »zwarte lijst» zijn afgegaan. Zelfs indien de saamsmelting in de komende jaren niet harder voortgaat dan in dit jaar, bestaat er toch hoop, dat we na acht jaar van de laatste A en B verlost zullen zijn.

Wat het aantal leden onzer Kerken betreft, zoo bedraagt dit volgens de door haar zelf verstrekte opgaven 463,502. Geheel betrouwbaar is dit cijfer echter niet. Volgens de officiële statistiek van de tienjaarske volkstelling in 1910 gehouden, bedroeg het totaal aantal leden onzer Kerken 491,451, zoodat nog altoos een verschil van bijna 30,000 tusschen de uit-

komsten der volkstelling en deze opgaven onzer kerken bestaat. Zelfs al neemt men aan, dat bij de volkstelling een zeker percentage zich bij vergissing als Gereformeerde heeft opgegeven, of dat er andere vergissingen zijn ingeslopen, dan kan toch daardoor alleen dit verlies van 30,000 niet verklaard worden, te meer waar wel vaststaat, dat onze Kerken van 1910-1915 niet onbelangrijk in ledenaantal gestegen zijn. De fout moet daarom wel ten deele gezocht worden in onjuiste opgaven door sommige Kerken verstrekt, die, zoodat ze zelf meedeelen, globale cijfers gaven, maar geen nauwkeurige berekeningen. Houdt men zich echter aan de cijfers van het Handboek, dan spant Zuid-Holland ten Z. met 77552 leden nog altoos de kroon; daarna volgen Noord-Holland met 59856, Groningen met 56687 en Zuid-Holland ten N. met 58059, terwijl Noord-Brabant met 12513 het hek sluit.

Het getal onzer predikanten bedraagt 559. In het afgelopen jaar zijn 15 predikanten door den dood ons ontvallen, verkregen 10 eervol emeritaat en werden twee eervol losgemaakt uit hun dienst, waarvan de een tot een anderen staat des legens overging, de ander zich daarna weder aan een andere kerk verbond. Daar onder de 15 gestorven predikanten er 11 waren, die reeds emeritaat verkregen hadden, bedraagt het verlies aan dienstdoende predikanten over het afgelopen jaar dus feitelijk slechts 15; 4 stierven, 10 kregen emeritaat en 1 ging tot een anderen werkkring over. Tegenover dit verlies van 15 predikanten staat echter, dat twee predikanten uit de Christelijke Gereformeerde Kerk overkwamen en dat 12 proponenten een beroep aannamen, zoodat er 14 nieuwe predikanten bijkwamen. Verlies en winst wegen dus vrijwel tegen elkander op.

Toch mag dit geen reden wezen om gerust te zijn, alsof er genoeg predikanten aankomen. Vooreerst is het feit, dat dit jaar twee predikanten uit de Christelijke Gereformeerde Kerk overkwamen, exceptioneel. Ten tweede blijkt uit het Handboek, dat in 1916 24 predikanten reeds meer dan 40 jaar dienst vervuld hebben (waaronder Ds. Sieders van Vlaardingen met 48 dienstjaren de oudste is) en staan de eerstvolgende jaren dus tal van emeritaat-verleeningen te wachten.

En eindelijk mag niet vergeten worden, dat het aantal vacatures in onze Kerken 179 bedraagt. Hoe groot dat cijfer is, kan wel daaruit blijken, dat in de Hervormde Kerk volgens de opgave van 1914 het aantal vacatures 139 bedroeg, waarvoor 38 kandidaten beschikbaar waren, terwijl voor de 179 vacante gemeenten in onze Kerken slechts 12 kandidaten zich beroepbaar hadden gesteld. Al moet er natuurlijk rekening mede gehouden worden, dat onder deze 179 vacante gemeenten verschillende gevonden worden, die te klein en ook financieel te zwak zijn, om reeds een predikant te beroepen, toch neemt dit niet weg, dat er een schromelijke wanverhouding is tusschen dit aantal vacante gemeenten en de telken jare beschikbaar komende kandidaten. Zoodat de toestand nu is, dekt dit getal van kandidaten nog niet eens het verlies, dat de Kerken aan dienstdoende predikanten telken jare lijden, en kan er dus nog veel minder sprake van wezen, dat in de behoefte dezer vacante Kerken kan worden voorzien.

Het honderdjarig bestaan der Hervormde Kerk.

De Hervormde Kerk heeft 6 Januari haar eeuwfeest gevierd. Het was toen juist honderd jaar geleden, dat Koning Willem I zijn naam zette onder het reglement, waardoor de Gereformeerde Kerken van haar vrijheid en zelfstandige organisatie werden beroofd en opgesmolten werden in een nieuw genootschap, dat zich met den titel van de Nederlandsche Hervormde Kerk tooidde.

Van veel geestdrift of feestviering was bij dit eeuwfeest geen sprake. Zelfs in de Hervormde Kerk ging het feit schier onopgemerkt voorbij. En dat was niet, omdat de tijden waarin we leven, te ernstig zijn om aan feestbetoon te doen. Het was, omdat de toestanden in de Hervormde Kerk zelf zoo bitter droef zijn, dat wel niemand lust heeft, om haar jubileum op hooggestemde toon te vieren.

Over de onwettigheid van de Koninklijke daad, waaraan de Hervormde Kerk haar oorsprong dankt, is thans wel ieder het eens. Men mag verzachtende omstandigheden aanvoeren, voor wat Koning Willem I deed, maar geen jurist van naam durft nog het pleit voeren voor hetgeen niet anders dan een daad van Koninklijke machtsusurpatie is geweest, waartoe noch de grondwet noch enige andere wet den Koning de bevoegdheid schonk. En zelfs al ware de organisatie, die de Koning toen aan de Gereformeerde Kerken oplegde, de meest gewenschte voor haar geweest, dan nog bleef op de Hervormde Kerk een vitium originis kleven. Ze is in ongerechtigheid geboren en haar bestaansgrond zelf deugt daarom niet.

Maar nog veel erger dan deze onwettigheid van haar oorsprong is het feit, dat Koning Willem I aan de Kerk een organisatie heeft opgedrongen, die, al was dit niet zoo door hem bedoeld, voor die Kerk verkeer ten vloek dan ten zegen is geworden. Zij alleen toch is de oorzaak geweest van al de ellende en jammer, waarmede de gereformeerde Kerken na dien tijd hebben te worstelen gehad. Verstrikt in een kunstig gesponnen net van reglementen, verloren de Gereformeerde Kerken door deze organisatie al haar vrijheid van beweging en werden ze onder het juk eener Synode gebracht, die nooit anders heeft gedaan dan wie voor de aloude belijdenis

der Gereformeerde Kerk opkwam, te vervolgen en uit te bannen.

Alleen de vrijzinnigen, die lijnrecht tegen het levensbeginsel der Gereformeerde Kerk overstaan, hebben dan ook reden om Koning Willem I voor deze onwettige daad te loven en te prijzen. De schrijver van het Kerknieuws in de *Nieuwe Rotterdammer* komt hier rond voor uit:

Anders staat het met de vrijzinnigen. Verdzaam staat het goed recht van verschillende geloofsovertuigingen naast elkander erkennende, kunnen zij waardeering gevoelen voor een instelling, die op het samenwonen der richtingen is aangelegd. De geest van ruimhartigheid en het zachte beleid, die aan het reglement op de Ned. Herv. Kerk in 1816 het aanzijn hebben geschonken, zijn hun geenszins vreemd. Zij bevestigen de kindskinderen te zijn van de voorvaderen, die de grondwet van hun kerkgenootschap hebben ontworpen en opgesteld, gelijk de ultra-orthodoxen in de mannen der classis Amsterdam, die al aanstands verzet daartegen aantekenden, hun geestelijke voorzaten eeren. Gemoedelijker en praktischer van aanleg, kunnen de vrijzinnigen, ook al zouden zij niet Prof. Knappert moeten toestemmen, dat Koning Willem I eigenmachtig te werk is gegaan, de oplossing die hij gaf, en tegen noemen, vooral als zij denken aan de langzaamheid van den voor wettig gehouden weg van classis, provincie en nationale synode. Met deren kerk-geschiedschrijver roepen zij uit: »Ware hij gewandeld — wie weet hoelang de verwarving nog had geduurd? Niet bevangen door de retrospectieve fantasie van hun oud-Dordtsche medeliden, mogen zij dan ook met erkentelijkheid aan de stichting van hun kerkgenootschap terugdenken.

Metterdaad, de vrijzinnigheid alleen heeft reden tot dankbaarheid voor deze machtsdaad van Koning Willem I, want daardoor alleen was het haar mogelijk, dat zij zich al deze jaren in de Kerk heeft kunnen handhaven.

Al mag de redacteur van de *N. Rotterdammer* zelf niet zoo hoog de loftrampet steken voor de Hervormde Kerk, hij acht als onbevooroordeeld — zonderling toch, dat de liberale heeren zichzelf bij voorkeur altijd als onbevooroordeeld aandienen — dat er toch wel iets goeds voor de honderdjarige te zeggen valt.

En inderdaad is er voor den onbevooroordeeld wel reden tot dankbaarheid. Want heeft niet de Ned. Herv. Kerk in de wandeling geenoem de »grootte» of de »volkskerk», ofschoon honderd jaar lang beschijmt en gesmaad, door een honderd jaar lange ervaring tevens bewezen, dat het samenwonen van godsdienstige richtingen in één kerkgenootschap mogelijk is? Wat ware er van de wel niet in gevallen uit te drukken, maar desmettenietgeenszins denkbeeldige godsdienstige opvoeding van ons Protestantische volkdeeld geworden, zoo het, naar gelang zijner theologische schakeringen, in honderden en kleine kerkgenootschappen verknijpt ware geweest?

Geheel anders luidt natuurlijk het oordeel van hen, die van een elk-wat-wilskerk niets willen weten en voor een belijdende Kerk opkomen.

Zoo schreef de *Waarheidsvriend* een jaccuse, dat in heiligheid van beschuldiging kwalijk overtroffen kan worden. De schrijver noemt de stichting der Hervormde Kerk rondweg een *volksramp*.

Het is een *volksramp* geweest toen men de Nederlandsche Kerk der Reformatie in 1816 gemulcorde heeft en in boeien heeft geslagen. Toen men haar belijdenis heeft vastgelegd en krachteloos gemaakt door allerlei dwaze, zondige bejnelingen en onschrijvingen. Toen men geloof en ongeloof, waarheid en leugen ging gelijk stellen in de Kerk des Heeren, — welke alleen te vragen heeft naar *Gods* Woord en zich te bewegen heeft in *Gods* wegen.

Der natie is onnoemelijke schade berokkend door die hooghartige, dwaze, zondige, der waarheid vijandige daad, op Kerkelijk erf beschreven, onder leiding van een van de Oranje-vorsten. Hert Prins Willem — ook daarin een Valder des Vaderlands zijnde — geijverd voor de vrijheid der gereformeerde Waarheid en de zelfstandigheid der Gereformeerde Kerk; heeft Prins Maurits bij de twisten tusschen Remonstranten en Gereformeerden het waard in de weegschaal geworpen ten voordeele van de haasten, daarin een zegen brengend over het volk — niet altoos is het geweest in 1816.

Janmerlijk moment in de historie van Kerk en Vaderland!

Tijdens zijn talinggechap had de Oranje-vorst kennis gemaakt met de bisschoppelijke Kerk in Engeland en met de Lutherische consistoriale Kerk in Duitschland. En waar door den invloed der revolutie alles gansch verward lag, ook op Kerkelijk terrein, daar heeft toen de Oranje-vorst, Koning Willem I, — minder Staatman dan Administrateur, die in de liberale richting zijner staatkunde niet veel tegenstand vond — het aangedurfd, om niet de bestaande Kerkelijke vergaderingen te helpen en de Kerk in haar eigen element te laten en haar te steunen, maar, met een geest van centralisatie vervuld, de Kerk des Heeren in deren lande van haar karakter te berooven en haar te klinken in een synodaal-dwanghuis, dat de dood zou worden voor het gezonde, krachtige leven van het lichaam des Heeren, welks hoofd de vrijheidsrijke Koning in den hemel is en welks schakel Gods dienaar en eeuw-blijvend Woord.

Regeeren met administreren verwardt, heeft deze nuzat van den Vader des Vaderlands de Kerk des Heeren in deren lande een slag toegebracht, die ontzettend is geweest, waarin een volksramp besloten lag.

De Kerk des Heeren is gemaakt tot een genootschap: tot een Vereniging van elk wat wils.

En dat is geschied op ongrondwettige wijze. Waarin zeer zeker in 1852 een groote wijziging is gekomen, toen de Kerk weer aan zichzelf werd teruggegeven — maar onder regime van de Synodale organisatie, zijnde nu een geringe onder de hand van den cijper, door den Koning aangesteld; welke cijper tot ere gekomen, zijn tyranniek karakter nog langzamer heeft geopenbaard op onverdragelijke, stootende, ergerlijke wijze.

De Kerk is niet zichzelf.

De Kerk leeft niet haar eigen leven, zich voegend naar Gods wonder-wijze en liefderlijk zeggende ordinantie.

En daar onder vindt heef het volk onnoemelijke schade van.

De rampen, over de Kerk gekomen, zijn volksrampen.

En in zijn Theologisch T mann, na eers hoe in de ee kerkhistorische liet honderdjarige organisatie, in der Kerkvort dertjarige hore van Dordt, ove volgende oorde

Geen hoogge lppen als ik d »Algemeen Reg Hervormde Ker koninklijk goed, van te weten als de grootste Kerken in de ne

Na uitvoerig deelt uit het sterfde in 18 het reglement, dan voorts in tal van uitspra te doen zien, ethischen over den staf brak, chtaait uit diens te nemen:

»Wij willen o den de spreuk: over haar gesteld geene macht da Jezus Christus (u bedoeld in den lidenis dien nae God gestelde ma ningen en gebot over ons gesteld, aangait, dat is n ene Macht.

»Neen, ook n alleen in de K Zedelijk recht v in het Woord v Gemeente gegron Synodaal Bestuur heeft het gene i nis voor het pel der gemeente... genootschap in waarlijk is ee ene verheerlijkt Maar indien de k doode overgelevt zoo zegenen wij slaat in weerv v inneringen die d Nehustaal! Al der meer duidel loof en Ongelof vreugde op de v bewijsnootke afgod met de valsche de godgeleerdheid — Nehustaal!

Om daaraan Jammer slecht het afgodbeeld, stukken wilde sla niet meer zegende bewijsnootken van... En datzelfde ge eenmaal vergeleek die haren wege te zijn vreugdegroet de beste kerk, synodaal verband Hoedemakers, die van zijn Noorde opstond met God.

Hadden deze nu toen inderdaad me van het afgodbeel juchten over ons organisatie, niet i we nu blijven d gevangenen weder

Voor Ko In hartelijken Haarn f 250.

Da. J. D

Da. J. RIDDERBO OF ONTWIKKELING, dracht van het rec van de Gereform den Ten Decembe — Nijverdal 1915.

Op deze eerste, dan principieel n RIDDERBO, den d Theologische Scho hier de aandacht o Zij beslaat, beh dan 66 bladzijde zonder casures, u hen, die haar heb leggen niet overbe wie niet tot het, voorzover zij alth belangstellen, een

De waarde van nog verhoogd doe waarin haar inhul menteerd is.

Na een Inleidu den rijkdom aan t het religieuze law floor de onderzoe het licht gebracht omkeer, veroorzaak den als KOKKEN in Duitschland, in ontrent ISRAEL's b niet de futen bij gaven, maar veele van van Heere's, h hij dan te kunne dzer geleerden aa KANAANITICH H torie.

Zoo komt hij to DE BALLS, ARVAL